

Aar er steget i en aftagende Progression (fra 1861—67 med 4,65 %, fra 1867—72 med kun 2,03 % og endelig fra 1872—77 med ikke mere end 0,84 %), synes det dog rimeligt, at Udviklingen af Gjenindlæggelsernes Forhold til Indlæggelserne nærmer sig sin Afslutning.

Tages der nu kun Hensyn til de indlagte Individider, ikke til de indlagte Tilfælde, finde vi, at blandt det Antal af 2440 Personer (1221 Mænd, 1219 Kvinder), som i det Hele har været til Behandling, har der været indlagt:

1 Gang	1033 Md.,	1033 Kv.,	tils. 2066 o.	84,67 %
2 —	150 —	152 —	302 o.	12,37 —
3 —	24 —	17 —	41 o.	1,68 —
4 —	5 —	10 —	15 o.	0,61 —
5 —	5 —	3 —	8 o.	0,32 —
6 —	2 —	3 —	5 o.	0,20 —
7 —	2 —	» —	2 o.	0,08 —
11 —	» —	1 —	1 o.	0,04 —

ialt 1221 Md., 1219 Kv., tils. 2440,

saa at der kun er 188 Mænd og 186 Kvinder, tilsammen 374 eller 15,33 % af hele Persontallet, som have været optagne mere end 1 Gang. Ogsaa her er Procentforholdet næsten ens hos begge Kjøen: dog have Mændene en Overvægt af $\frac{1}{10}$ %, ligesom vi saae ovenfor, naar Beregningen gøres efter de indlagte Tilfælde.

De Patienter som have hørt hjemme udenfor Jylland, have forholdsvis leveret langt færre Gjenindlæggelser end de jyske. Af samtlige 2948 Indlæggelser kommer der (Tab. V) 2626 paa selve Jylland, 322 paa det øvrige Danmark og Udlandet. Blandt dem fra Jylland er der nu 479 Gjenindlæggelser (18,24 %), blandt dem andetstedsfra kun 29 (9,00 %), forholdsvis altsaa neppe halvt saa mange. Dette Misforhold beroer dog alene paa, at de Patienter, som i de første Aar efter den jyske Anstalts Oprettelse maatte søge til Anstalten fra Østifterne og fra Kjøbenhavn, senere naturligt have været henviste til Vordingborg og St. Hans Hospital. Men heraf følger da, at de ikke-jyske Gjenindlæggelser rettelig bør udskydes, og de jyske alene lægges til Grund, naar der spørges om Gjenindlæggelsernes Hyppighed.

Tage vi altsaa for de jyske Patienters Vedkommende alene, ligesom ovenfor, kun Hensyn til de indlagte Personer, ikke til de indlagte Tilfælde, finde vi, at der af Jyder har været optaget:

VI.

Gjenindlæggelser og Tilbagefald.

Da den jyske Anstalt i 1861 efter 9 Aars Forløb afsluttede sin Virksomhed som udelukkende Helbredelsesanstalt, havde den blandt 811 Indlæggelser (404 mandlige og 407 kvindelige) havt 76 Gjenindlæggelser (44 mandlige, 32 kvindelige), d. v. s. 9,73 % af det hele Antal (10,89 % mdl., 7,86 % kvdl.). Det er imidlertid en Selvfølge, at ikke blot det absolute Antal af Gjenindlæggelser maa voxe i Aarenes Løb, men at ogsaa Procentforholdet indtil et vist Punkt maa stige med de Indlagtes Antal, her saa meget mere, som det først var efter Udvidelsen i 1861, at Statutterne tillode Gjenoptagelsen af Uhelbredelige. I 1867, da Anstalten havde arbejdet i 15 Aar, vare Gjenindlæggelserne ogsaa stegne til 247 af 1470 (14,38 %), omtrent 5 Aar senere, ved Udgangen af 1872, til 387 paa 2358 (16,41 %), og endelig ved Udgangen af 1877, til 508 paa 2948. Dette Antal udgjør 17,25 % af samtlige Indlæggelser i noget over 25 Aar, og fordeler sig saa godt som aldeles lige mellem begge Kjøen, nemlig med 255 mandlige og 253 kvindelige paa henholdsvis 1476 og 1472 Indlæggelser. Den ikke ganske ubetydelige Overvægt, som de mandlige Gjenindlæggelser i de første 9 Aar havde over de kvindelige, har altsaa i Aarenes Løb gradvist udjevnet sig, saa at den nu neppe udgjør $\frac{1}{10}$ %. At Procentforholdet af Gjenindlæggelserne allerede skulde have naaet sit Højdepunkt efter mindre end en Menneskealders Forløb, er vel ikke at vente: naar man imidlertid seer, hvorledes det gennem en Række af

1 Gang	894 Md.,	904 Kv.,	tils. 1798 o.	83,74 %
2 —	139 —	142 —	— 281 o.	13,08 —
3 —	20 —	17 —	— 37 o.	1,72 —
4 —	5 —	10 —	— 15 o.	0,69 —
5 —	5 —	3 —	— 8 o.	0,37 —
6 —	2 —	3 —	— 5 o.	0,23 —
7 —	2 —	» —	— 2 o.	0,09 —
11 —	» —	1 —	— 1 o.	0,04 —

ialt 1067 Md., 1080 Kv., tils. 2147

af hvilket Persontal følgerlig 173 Mænd og 176 Kvinder, tilsammen 349 eller 16,25 % (16,21 % af Mændene, 16,29 % af Kvinderne) have været optagne mere end een Gang. Blandt samtlige jyske Patienter er Forholdet af de Gjenindlagte knap 1 % højere end blandt hele Patientmassen, men medens der i denne var nok saa mange gjenindlagte Mænd som Kvinder, er Forholdet omvendt blandt Jyderne alene, der have en ubetydelig Overvægt af gjenindlagte Kvinder.

Forsaavidt man nu af de her efterviste Forhold vil uddrage mere almindelige Slutninger om Sindssygdommens Tilbøjelighed til at vende tilbage, maa det ikke oversees, at om der end — som ovenfor bemærket, er Grund til at antage, at Gjenindlæggelsernes Forhold til Indlæggelserne ikke er meget langt fra at have naaet den Højde, hvorpaa det omtrentlig kan ventes at ville holde sig, er det dog altid at forudsee, at en Del af de i de sidste Aar af Rækken afgaaede Patienter ville vende tilbage til Anstalten, saa at Forholdet i Virkeligheden bliver højere end efter de i det Foregaaende beregnede Procenttal. Og dernæst maa det vel erindres, at Gjenindlæggelserne, hvoraf et stort Antal angaae Uhelbredelige, der først have været udtagne af Anstalten af forskellige Grunde, men ikke længer kunnet beholdes i Hjemmet af et eller andet Hensyn, ingenlunde afgive nogen paalidelig Maalestok for Hyppigheden af de virkelige Tilbagefald.

Ville vi nemlig undersøge dette Forhold, kunne Gjenindlæggelserne af de Patienter, der ved deres forrige Udskrivning ere afgaaede som uhelbredede eller i det højeste som bedrede, naturligvis ikke komme i Betragtning, da der for deres Vedkommende kun kan være Tale om Forværrelse, ikke om Tilbagefald, i det Sygdommen ikke har været hævet. Det vilde vel endogsaa være korrekt at skjelne mellem de Tilfælde, hvor Sygdommen i egentlig Forstand maa siges at recidivere, og dem hvor et engang helbredet Individ atter bliver

sindssygt, uden at denne anden Sygdom staaer i Forbindelse med den første; men da et saadant Forhold dog kun lader sig eftervise med Sikkerhed i et mindre Antal Tilfælde, skulle vi i det Følgende betragte som Tilbagefald alle de Tilfælde, hvor Sygdommen er optraadt igjen hos Patienter, der ved deres sidste Udskrivning ere udgaaede som helbredede.

Blandt samtlige 508 Gjenindlæggelser have vi da kun 132 mandlige og 148 kvindelige, ialt 280, som angaae Patienter, der sidste Gang vare udskrevne som helbredede, og da Totalantallet af Helbredede ved Udgangen af 1877 var 433 Md., 464 Kv., ialt 897, have Tilbagefaldene ved det samme Tidspunkt udgjort:

blandt Mændene . . .	30,48 %	} af de Helbredede.
— Kvinderne . . .	31,89 —	
— b. Kjøen tils. . .	31,21 —	

Disse Procenttal ere dog endnu ikke noget nøjagtigt Udtryk for det Forhold, hvori de Sindssyge recidivere. Det er nemlig indlysende, at man først efter en længere Aarrækkes Forløb kan overse, hvor mange der falde tilbage af dem, som ere helbredede i et givet Tidsrum, og at naar man alene holder sig til de Gjenindlæggelser af Helbredede, som have fundet Sted indtil Udløbet af de 25 Aar, som nærværende Undersøgelse omfatter, kan man ikke faae de Tilbagefald med, som ville indtræffe efter dette Tidspunkt. At den Fejl, som heraf nødvendig maa blive Følgen, ikke er ganske ubetydelig, viser sig ret skarpt ved en Sammenligning mellem Resultaterne for de første og sidste Aar af Rækken. Blandt de i den 9aarige Periode før Udvidelsen i 1861 optagne Patienter har der nemlig indtil Udgangen af 1877 ialt fundet 323 Helbredelser Sted, af hvilket Antal der indtil samme Tidspunkt igjen var indkommet som Tilbagefald 118 eller 36,53 %, — hvorimod der paa dem der optoges i de paafølgende 16¹/₃ Aar efter Udvidelsen er faldet 574 Helbredelser, som indtil samme Tidspunkt have givet 162 eller ikke mere end 28,22 % Tilbagefald. Det kan heller ikke i denne Henseende forholde sig anderledes med de egentlige Tilbagefald end med Gjenindlæggelserne: deres Procentforhold til Helbredelserne vil vedblive at stige til et vist Punkt, som neppe endnu kan være naaet i det Tidsrum, nærværende Undersøgelse omfatter; men Stigningen vil i det Hele foregaae i en aftagende Progression, indtil den tilsidst opløser sig i saadanne Svingninger, som

beroe paa tilfældige Omstændigheder. Saaledes udgjorde samtlige Tilbagefald i den jydsk Anstalt

31te Aug. 1861	58 af 300	Helbredelser	o.	19,33	%
— — 1867	132 af 525	—	o.	25,14	—
31te Dec. 1872	208 af 728	—	o.	28,57	—
— — 1877	280 af 897	—	o.	31,21	—

og Procentforholdet af Tilbagefaldene er altsaa successivt steget med henholdsvis 5,81 % og 3,43 % og 2,64 % i tre omtrent lige lange Perioder.

Det giver forøvrigt ikke noget ganske korrekt Resultat, naar man, som i det Foregaaende, lægger samtlige Helbredelser og Tilbagefald til Grund for Beregningen. Det er alt ovenfor bemærket, at de Patienter, som høre hjemme udenfor Jylland, i det Hele have leveret forholdsvis langt færre Gjenindlæggelser end de jydsk, rimeligvis fordi en stor Del af dem ere gaaede til de andre Anstalter, og det samme gjælder, om end i noget mindre Grad, om de egentlige Tilbagefald. Men denne Omstændighed maa naturligvis trykke Procentforholdene for hele Patientmassen noget ned, og man vil faae større Nejsagtighed ved udelukkende at holde sig til Helbredelser og Tilbagefald af de jydsk Patienter.

Blandt Patienterne andetstedsfra udgjøre nu Helbredelserne indtil Udgangen af 1877 et Antal af 78 (47 Md., 31 Kv.), hvoraf 18 (12 Md., 6 Kv.) eller 23 % have været gjenindlagte. Udskyde vi altsaa disse Jylland uvedkommende Tilfælde, og foretage Beregningen for de jydsk Patienter alene, særskilt for Tidsrummet før og efter Udvidelsen, saa see vi vel af

Tabel XX.

Tilfælde af Tilbagefald blandt de jydsk Helbredelser.

	Blandt Helbredelserne fra Tidsrummet 1/2 1852 — 31/6 1861.	Blandt Helbredelserne fra Tidsrummet 1/2 1861 — 31/12 1877.	Blandt samtlige Helbredelser.
Mænd . .	49 : 116 o. 42,41 %	71 : 270 o. 26,29 %	120 : 386 o. 31,08 %
Kvinder .	58 : 141 o. 41,13 —	84 : 292 o. 28,76 —	142 : 433 o. 32,79 —
Begge Kj.	107 : 257 o. 41,63 %	155 : 562 o. 27,58 %	262 : 819 o. 31,99 %

at blandt de jydsk Patienter alene er Procentforholdet af Tilbagefaldene i den hele Aarrække ikke synderligt højere end blandt hele Patientmassen, nemlig 31,99 % mod 31,21 % (se S. 84), men det viser sig tillige, at naar Materialet for Beregningen gjøres behørigt ensartet ved at udsondre de ikke-jydsk Helbredelser med deres forholdsvis faa Gjenindlæggelser, give Helbredelserne fra Anstaltens første 9 Aar af jydsk Patienter alene et langt højere Procentforhold af Tilbagefald end ovenfor (S. 83) er beregnet for samtlige Helbredelser fra dette Tidsrum, nemlig 41,63 % mod 36,53 %; og en Sammenligning mellem Procenttallene i de forskellige Kolonner af Tabellen godtgjør noksom, hvor langt det er fra, at en Beregning, der ikke medtager Tilbagefaldene fra en længere Aarrække efter det Tidsrum, i hvilket Helbredelserne have fundet Sted, giver en rigtig Forestilling om deres Hyppighed. Endnu hengaaer der sjældent noget Aar, uden at den jydsk Anstalt modtager et eller andet Tilbagefald af Patienter, som have været helbredede i Tidsrummet før Udvidelsen i 1861, og det er saaledes endnu ikke rimeligt, at det Forhold af over 41 %, som Tabel XX angiver for Tilbagefaldene af denne Gruppe, skulde være et Maximum, der ikke kan ventes overskredet, ligesom det da ogsaa maa ansees for temmelig afgjort, at Procentforholdet af Tilbagefaldene fra Tidsrummet efter Udvidelsen efterhaanden vil naae en tilsvarende Højde, hvis ikke uforudsete Omstændigheder skulde komme til at gribe forstyrrende ind. Endelig vil det bemærkes, at Tilbagefaldene i den hele Aarrække udgjøre henved 2 % mere blandt Kvinderne end blandt Mændene.

Da Gjenstanden for hele den foregaaende Undersøgelse har været de Tilfælde af Helbredelse og gjenindlagte Tilbagefald, som have fundet Sted i det omhandlede Tidsrum, er derved hidtil ikke taget Hensyn til, at der mangen Gang har fundet flere Helbredelser og flere Tilbagefald Sted hos en og samme Person, saa at et ikke ganske ringe Antal Patienter figurere mere end een Gang baade blandt Helbredelserne og blandt Tilbagefaldene. Resultatet maa altsaa blive en Del anderledes, naar vi rette Undersøgelsen, ikke paa Tilfældene af Tilbagefald, men paa de tilbagefaldne Personer, og stille Spørgsmaalet om Tilbagefaldenes Hyppighed saaledes, at vi ville vide, hvor mange Individuer der angribes paa ny, efter en Gang at have været helbredede i Anstalten. Vi maa da af Beregningen udelade alle Tilfælde af gjentagne Tilbagefald og gjentagne Helbredelser. Disse udgjøre for de jydsk Patienters Vedkommende, til hvilke vi ogsaa her

ville holde os, blandt Mændene henholdsvis 33 (18 før, 15 efter Udvidelsen) og 60 (34 før, 26 efter Udv.), blandt Kvinderne henholdsvis 38 (15 før, 23 efter Udv.) og 72 (37 før, 35 efter Udv.). Trække vi nu disse Tal fra i de tilsvarende Rubriker af Tabel XX, vil nedestaaende

Tabel XXI.
Tilbagefaldne jyske Patienter.

	Af de i Tidsrummet $\frac{1}{6}$ 1852 til $\frac{31}{6}$ 1861 Helbredede.	Af de i Tidsrummet $\frac{1}{6}$ 1861 til $\frac{31}{12}$ 1877 Helbredede.	Tilsammen.
Mænd . .	31 : 82 o. 37,80 %	56 : 244 o. 22,95 %	87 : 326 o. 26,68 %
Kvinder .	43 : 104 o. 41,25 —	61 : 257 o. 33,72 —	104 : 361 o. 28,80 —
Begge Kj.	74 : 186 o. 39,78 o/o	117 : 501 o. 23,35 %	191 : 687 o. 27,80 %

udvisè, at blandt samtlige jyske Patienter af begge Kjøen stiller Forholdet sig over 4 (4,19) % lavere, naar det beregnes efter Antallet af de tilbagefaldne Individuer, end naar de gjentagne Sygdomsanfald lægges til Grund, saaledes som ovenfor i Tabel XX. Fremdeles er Forholdet ogsaa her lavere blandt Mændene end blandt Kvinderne, især i Tidsrummet før Udvidelsen, der ligger saa langt tilbage i Tiden, at selv meget sent indtrufne Tilbagefald have kunnet medtages og give Tallene en ikke ringe Paalidelighed. Aldeles nøjagtigt vilde Resultatet dog først blive, naar man udsatte Beregningen, indtil samtlige i Tidsrummet helbredede og endnu ikke gjenindlagte Personer vare bortdøde, og naar man til de indlagte Tilbagefald kunde lægge dem, der havde fundet Sted uden igjen at blive sendt til Anstalten. Antallet af disse sidste kan dog efter de forhaandenværende Oplysninger om udgaaede Patienters senere Skjæbne neppe antages at være meget stort, hvorimod der ikke er særlig Grund til at vente forholdsvis færre Tilbagefald i Aarenes Løb af de i 1861—77 Helbredede end af dem fra 1852—61.

Hvorvel nu Tilbagefaldene i den jyske Anstalts første 25 Aar kun har udgjort 31,21 % af samtlige Helbredelser, og for de jyske Patienters Vedkommende alene 31,99 % af de helbredede Tilfælde, men ikke mere end 27,80 % af de helbredede Individuer, maa det

altsaa dog ansees for rimeligt, at Forholdet i Aarenes Løb efterhaanden vil stige til samme Højde som alt er naaet for Tidsrummet før Udvidelsen, eller vel rettere endnu højere, altsaa til mindst 40 % af de helbredede Individuer, medens Forholdet blandt de helbredede Tilfælde altid maa anslaaes endnu en Del højere, hvad der ogsaa er naturligt nok i Betragtning af de ikke faa periodiske Patienter med mange Anfald, der temmelig sikkert helbredes, men lige saa sikkert vende tilbage.

I sin Aarsberetning for 1877 angiver Prof. Steenberg Forholdet af Tilbagefald paa St. Hans Hospital i Aarene 1863—77 til omtrent 40 %, hvilket efter hans Formening meget høje Tal hansøger at forklare dels af de ugunstige Forhold, hvortil de Helbredede saa ofte vende tilbage efter deres Udskrivning, dels af Hospitalets lange Fortid, som jevnlig tilfører det Tilbagefald af tidligere Helbredede. Ganske vist er dette Forhold betydelig højere end det som den jyske Anstalt har naaet i 25 Aar; men Misforholdet turde dog være mere tilsyneladende end virkeligt, ikke saa meget paa Grund af det førstnævnte Argument, som fordi der ved Beregningen er medtaget et Antal Tilbagefald efter Helbredelser der have fundet Sted før 1863. Først dersom disse Tilbagefald, hvis Antal ikke er angivet, kunde skydes ud ved Procentberegningen, vilde Forholdet egne sig til Sammenligning med Tilbagefaldene ved Aarhus, hvor Fortiden ikke har kunnet levere noget Tilskud til disse. Det er ogsaa sandsynligt nok, at hine Tilbagefald efter tidligere Helbredelser omtrentlig maa svare til dem der endnu ville finde Sted efter de fra 1863—77 forefaldne Helbredelser; og saaledes kunne maaske de 40 % paa St. Hans Hospital endog betragtes som en Bekræftelse paa Rigtigheden af den ovenanførte Formodning om den Højde, hvortil Forholdet af Tilbagefaldene i den jyske Anstalt efterhaanden vil hæve sig.

I det Hele har man vistnok været tilbøjelig til at anslaae Tilbagefaldenes Hyppighed for lavt, og mange af de Angivelser, som findes i Literaturen, støtter sig aabenbart til temmelig løse og overfladiske, tildels øjensynligt urigtige Beregninger: Griesingers Angivelse af 20 til 25 % synes saaledes at være et temmelig vilkaarlig valgt Tal. Adskillige nyere Undersøgelser, der væsentligt have fulgt samme Fremgangsmaade som er anvendt i det Foregaaende, lede ogsaa til højere Procentforhold, der stemme mere overens med Resultaterne fra den jyske Anstalt. Saaledes havde Roller i

Illenau*) paa 1570 Helbredelser 464 Tilbagefald eller 29,55 %, Dagonet i Stephansfeld**) paa 712 Helbredelser omtrent en Trediedel, Girard i Auxerre***) paa 331 Helbredelser 111 Tilbagefald eller 33,53 %. Ved disse tre sidste Angivelser er det de helbredede Tilfælde, som ere sammenholdte med de i de paagældende Tidsrum derpaa forekomne Tilbagefald, og de svare altsaa til Procenttallet 31,21 i den foranstaaende Sammenstilling Side 84. Spørges derimod om de helbredede og senere tilbagefaldne Individuer, som i den jyske Anstalt (Tab. XXI) hidtil have udgjort 27,80 %, men formentlig ville stige betydeligt højere, saa angives deres Antal for Anstalten Marsberg i Vestphalen†) til 23,9 %, uden at Hensyn er taget til Tilbagefald ud over det Tidsrum, hvori Helbredelserne have fundet Sted. Fremdeles har Jacobi††) været i Stand til at følge 125 i Siegburg helbredede Patienters Skjebne indtil deres Død, og deriblandt fundet 57 (45,6 %) Tilbagefaldne; og endelig har Thurnam†††) blandt 131 Helbredede fra Kvækeranstalten Retreat, hvem han ligeledes har kunnet følge til Livets Ende, endogsaa fundet 86 (65,6 %) Tilbagefaldne. Maaskee dette særdeles store Antal dog kunde staae i Sammenhæng med Forhold, som ere ejendommelige for Kvækerne.

I det Foregaaende er der kun taget Hensyn til de Tilbagefald, som ere forekomne hos de i selve Anstalten helbredede Patienter. Af nedenstaaende tvende Sammenstillinger vil det nu sees, i hvilket Forhold Tilbagefald har fundet Sted blandt den samlede Patientmasse, uden Hensyn til, om de tidligere Anfald havde været helbredede i Anstalten eller udenfor samme.

*) Statistik der Heil- und Pflegeanstalt Illenau. 1866.

**) *Traité des maladies mentales.* Paris 1862. S. 120.

***) *Etudes sur les maladies nerveuses et mentales.* Paris 1863. S. 89.

†) Tigges p. anf. St. S. 403.

††) *Allgemeine Zeitschrift für Psychiatrie*, Bd. IV, S. 471.

†††) *Observations and essays on the statistics of insanity.* London 1845. (Statistics of the Retreat, p. 122.)

a. Af de 2948 Indlæggelser befandt sig

i 1ste Anfald	1039 Md.,	977 Kv.,	tils. 2016*)
i 2det —	193 —	244 —	437
i 3die —	67 —	88 —	155
i 4de —	21 —	33 —	54
i 5te —	20 —	17 —	37
i 6te —	11 —	6 —	17
i 7de —	2 —	8 —	10
i 8de —	4 —	3 —	7
i 9de —	" —	2 —	2
i 10de —	" —	2 —	2
i 11te —	1 —	1 —	2
i 12te —	1 —	2 —	3
i 13de —	" —	1 —	1
i 14de —	1 —	1 —	2
i 15de —	" —	1 —	1
i 16de —	" —	1 —	1
i 17de —	" —	1 —	1
i 18de —	" —	1 —	1

i Gjenanfald af

uvist Numer	116 —	83 —	199
-------------	-------	------	-----

1476 Md., 1472 Kv., tils. 2948

b. Blandt de 2440 behandlede Personer forekom

1 Anfald hos	900 Md.,	861 Kv.,	tils. 1761
2 — —	145 —	186 —	331
3 — —	48 —	61 —	109
4 — —	9 —	23 —	32
5 — —	9 —	11 —	20
6 — —	9 —	3 —	12
7 — —	1 —	6 —	7
8 — —	4 —	2 —	6

At overf. 1125 Md., 1153 Kv., tils. 2278

*) Uoverensstemmelsen mellem dette Antal Førsteanfald og det som er lagt til Grund i Tab. XIII (S. 47), beroer paa, at der i denne Tabel, foruden de 2016 der have været indlagte i et Førsteanfald, tillige har kunnet benyttes en Del af de Patienter, som først ere indlagte i Gjenanfald, forsaavidt nemlig Alderen ved Førsteanfaldets Begyndelse har været tilstrækkeligt oplyst.

Overf. 1125 Md., 1153 Kv., tils. 2278								
10	Anfald hos	»	—	1	—	—	1	
12	—	—	»	—	1	—	—	1
14	—	—	1	—	»	—	—	1
18	—	—	»	—	1	—	—	1
Uvist Antal		—	95	—	63	—	—	158
1221 Md., 1219 Kv., tils. 2440								

Af samtlige 2948 Indlæggelser angik altsaa 932 (31,6 %) Patienter som befandt sig i Gjenanfald, medens der af samtlige 2440 behandlede Personer kun var 679 (27,8 %) som befandt sig i Gjenanfald. Sammenholdes disse Tal med de S. 80 og 81 opgivne Antal og Procentforhold af Gjenindlæggelserne, vil det sees, at disse ikke svare til meget over Halvdelen af de Gjenanfald, som i Virkeligheden have fundet Sted i hele Patientmassen.

Differencen mellem de tilsvarende Tal i de to ovenstaaende Sammenstillinger udviser, hvor mange Gjenindlæggelser der have fundet Sted blandt Førsteanfaldene, og hvor mange blandt de senere, nemlig:

blandt Førsteanfaldene	139	mdl.,	116	kvdl.,	ialt	255
— Gjenanfaldene	116	—	137	—	—	253
255 mdl., 253 kvdl., ialt 508						

Endnu skulle vi undersøge et Forhold, som ikke er uden Betydning i prognostisk Henseende, nemlig hvor lang Tid der i Tilbagefaldstilfælde hengaaer, indtil det gjentagne Anfald af Sygdommen finder Sted. Ogsaa her kan selvfølgelig kun de Tilfælde komme i Betragtning, hvor Patienterne ere udgaaede som helbredede. Af disse have vi (S. 83) et Antal af 280 (132 mdl., 148 kvdl.), hvoraf dog 5 maa udskydes som ubrugbare paa Grund af unøjagtige Oplysninger. Hos de øvrige 275 vil Varigheden af Helbredelsen (regnet fra Udskrivningen til Gjenanfaldets Udbrud — ikke til Patientens Gjenindlæggelse) sees af omstaaende Tabel XXII.

Tabel XXII.

Helbredelsernes Varighed i Tilfælde af Tilbagefald.

	Efter 1ste Anfald.		Efter 2det Anfald.		Efter 3die Anfald.		Efter 4de Anfald.		Efter 5te Anfald.		Efter senere Anfald.		Efter Anf. af uvist Nr.		Ialt.		
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	B.Kj.
Indt.1Maaned	4	4	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	11	8	19
1—3	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	8	7	15
3—6	4	6	6	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14	12	26
6—9	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	7	7	14
9—12	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	7	1	3	12	15	
1—1½ Aar	6	2	3	3	2	2	1	2	2	2	2	3	3	17	12	29	
1½—2	3	7	3	1	1	2	3	2	2	2	1	1	1	13	11	24	
Paa 3die	5	4	2	6	2	4	2	2	1	3	2	2	2	16	21	37	
- 4de	5	7	3	5	1	1	2	1	1	1	1	1	1	11	14	25	
- 5te	2	2	4	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	7	7	14	
- 6te	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	6	11	
- 7de	1	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	6	10	
- 8de	1	3	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8	8	
- 9de	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	4	6	
- 10de	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	
- 11te	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	2	6	
- 12te	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	
- 13de	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
- 14de	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	
- 15de	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	
- 16de	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	
- 17de	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	
- 18de	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Ialt	45	58	28	36	12	16	11	8	9	5	8	15	14	10	127	148	275
	103		64		28		19		14		23		24				

Af 275 Tilbagefald har altsaa 89 (henved en Trediedel) fundet Sted i det første Aar efter Helbredelsen, 53 i det andet og fremdeles

aftagende Aar for Aar. Nedenstaaende viser, hvor mange Procent af de Helbredede der Aar for Aar ere faldne tilbage.

I 1ste Aar efter Helbredelsen	9,9	%
i 2det — — —	5,9	—
i 3die — — —	4,1	—
i 4de — — —	2,8	—
i 5te — — —	1,5	—
i 6te — — —	1,2	—
i 7de — — —	1,1	—

Efter det 7de Aar synker Forholdet ned under 1 % og svinger efter det 11te mellem 0,3 og 0,1 %. Tilbagefaldene i det første Aar efter Helbredelsen fordele sig med 6,71 % paa det første, 3,24 % paa det andet Halvaar; de i det andet Aar med 3,28 % i den første og 2,67 % i den sidste Halvdel af Aaret.

Ved særskilt Beregning for hvert Kjøen vil man finde, at Tilbagefaldene have udgjort

i de 2 første Aar	17,0	%	mdl.,	14,8	%	kvdl.
efter det 2det —	12,6	—	—	17,0	—	—

saa at de to første Aar efter Udskrivningen have givet flest Tilbagefald blandt Mændene, den senere Aarrække flest blandt Kvinderne.

Medens Tabel XXII altsaa godtgjør, at Faren for Tilbagefald er størst i de første Maaneder efterat den Helbredede har forladt Anstalten, og at den stadigt bliver mindre, jo flere Aar der hengaae efter dette Tidspunkt, antyder den tillige, at Dispositionen til Tilbagefald i det første Par Aar efter Helbredelsen er noget mindre hos Manden end hos Kvinden, medens Forholdet i en senere Periode er omvendt.

VII.

Aarsagsforhold.

I de ældre Aarsberetninger fra den jyske Anstalt er der gjort Rede for Ætiologien af de optagne Tilfælde ved, efter en traditionel Fremgangsmaade, at henføre hvert enkelt af disse til den Sygdom eller til de Forhold og Omstændigheder, som ved Patientens Indlæggelse bleve ansete for Hovedaarsag til Sindssygdommen.

Hvor megen Betydning det nu end kan have for Behandlingen at kjende en saadan Hovedaarsag, er denne Methode dog ikke i Stand til at tilvejebringe et statistisk Materiale, som er særligt skikket til at kaste Lys over Sindssygdommens Ætiologi. Den giver nemlig den subjektive Opfattelse af den Betydning der tilkommer de forskellige Potenser, som i hvert enkelt Tilfælde have indvirket paa den Syge, saa stort et Spillerum, at en ad denne Vej tilvejebragt Række af Aarsangsangivelser vanskelig vil have den objektive og præcise Karakter, som et statistisk Grundlag behøver, hvisaarsag ogsaa en Mængde Sammentællinger i den ældre Literatur, der synes at være tilvejebragte paa den antydende Maade, kun have ringe Værdi, og vistnok egentlig kun ere et Udtryk for de paagjældende Forfatteres subjektive Mening om de moralske eller physiske Aarsagers relative Overvægt o. desl. — ligesom man ogsaa ved nærmere Sammenligning mellem Aarsangsangivelserne i de danske Anstalters tidligere Aarsberetninger vil finde Uoverensstemmelser, som mere turde beroe paa de enkelte Overlægers subjektive Opfattelse af visse Forholds Betydning, end paa virkelige Forskjelligheder blandt Patienterne i de tre Anstalter. Dertil kommer, at den